
Хана Хоџић¹, студент мастер студија
Ајдина Жупић, студент мастер студија
Есма Демировић, студент основних студија
Учитељски факултет, Београд

Стручни рад
Методика теорија и пракса 1/2023
УДК: 028.5::[021:004
стр. 32–42

ФЕНОМЕН ЧИТАЊА И ЊЕГОВА УЛОГА У САВРЕМЕНО ДОБА

Резиме: Феномен читања као главни предмет истраживања овог рада добија другачији смисао у друштву које је сведок највећих достигнућа у технологији. О томе колико је читање важно и колико та активност утиче на свеукупни развој личности писали су многи, међу њима је Нил Гејмен, који упозорава на будућност неписмене популације. С друге стране, позиција писменог друштва, друштва које негује активно читање је ван кризе од несрећних, необразованих, личности без маште и емпатије које се најчешће одају различитим пороцима. У раду је истакнута функција књижевности која представља човекову потребу, која га води, обликује, формира његов поглед на свет. Вредност и значај књижевности детаљно објашњава Богдан Поповић у свом есеју „О књижевности“, стотину година пре. Зато се у раду сагледавају два погледа на читање књижевности, нарочито фикције и долази се до закључка да су идеје и након толике временске дистанце исте. Једна од идеја о којој се говори у раду јесте да је читање кључ, а да су библиотеке капије будућности. Улога учитеља у учењу, развоју и неговању активности читања је кључна у процесу образовања. Поред породице, одакле све почиње и потиче, школа је одговорна за развој генерација активних читалаца, који ће у библиотеци видети будућност. На крају рада су представљени годишњи подаци о коришћењу дечје литературе и литературе за одрасле, односно посећеност Народне библиотеке „Доситеј Обрадовић“ у Новом Пазару.

Кључне речи: читање, књижевност, фикција, библиотеке, настава

¹ hanica999@gmail.com

УЛОГА ЧИТАЊА

Читање првобитно представља начин дешифровања видљиво припреманих и даваних порука неке коме су те поруке намење тако да их он може разумети. Еволуцијом писма се десио прелазак са дешифровања на читање. (Nedović i Šehović, 2006)

Читање је кључни елемент образовања, основна активност која подстиче развој, изазива радозналост кроз визуализацију и замишљање. Кроз читање учимо о новим местима, људима и догађајима. Постајемо изложени новим идејама и уверењима, учимо како да будемо толерантнији и да ценимо схватање и перспективу других људи. Током развоја, како појединац усавршава своје вештине читања, тако изоштрава своје разумевање и способност аналитичког мишљења, као и разумевање техничког и критичког језика. Нарочито у млађем узрасту, способност појединца да се усредсреди на причу, повеже се са различитим ликовима и искуси интеракције у тексту код читаоца изазива одређене емоције и развија осећај емпатије са ликовима. За све нас књиге буквално отварају прилику да се пренесемо у други свет, далеко од свакодневне стварности и стреса савременог живота. Пре неколико година, појавила се идеја да живимо у постписменом свету, у коме је способност да се смисле писане речи некако сувишна. Међутим, то време је прошло: речи су важније него што су икада биле, ми се крећемо светом речима, а како свет клизи ка интернету, морамо да пратимо, да комуницирамо и разумемо оно што читамо. Људи који не разумеју једни друге не могу да размењују идеје, не могу да комуницирају. (Gaiman, 2013) Моћ је у рукама оних који читају и оних који друге оспособљавају да читају.

Нил Гејмен, британски писац за децу, упозорава на опасност кризе у којој се сви налазимо. Он говори о томе како читање утиче на наше свеукупно друштвено биће, на оно што смо и на оно шта ћемо постати. Он даје пример текста о изградњи затвора у Америци. Пројекције и планирање проширења затворских капацитета у будућности ради се на основу процента деце (0-10 година) која још увек не знају да читају. Овај пример наводи како би јасно указао на то шта се дешава са популацијом која чита и која не чита, сматрајући да неписмено друштво завршава у затвору или бива заступљено у некој другој врсти криминала, док је друштво писмених у великој мери заштићено захваљујући читању фикције.

Ова прича о америчком затвору представља на неки начин увод у причу о читању фикције, чију важност аутор не крије, истичући фикцију као нешто веома важно, од почетка до краја рада. Књига има велику уметничку и духовну вредност за многе људе, чак и са отрцаним корицама, али главна ствар је увек у средини. Главна ствар је његов садржај. (McMahon, 2022)

Писци су уметници захваљујући којима спознајемо свет, учимо, сазнајемо изнова, постојимо. Они су посредници између лепоте и субјективног доживљаја лепог. Лепота уметности даје одговоре на сва питања, даје смисао свакој ситуацији, даје важност сваком бићу, воли цео свет. Уметност је исказати лепоту играјући се речима, градећи на тај начин свој стил писања и писати упркос свим искушењима кроз која генерације људи пролазе, а то је првенствено криза читања. О томе зашто је читање добро, многи не знају или једноставно нису свесни

чари те активности. Књижевност је потребна човеку, а човек је увек главни предмет књижевности – у свим правцима његовог живота и деловања, са целокупним његовим унутрашњим и друштвеним животом. Она му се на овај или онај начин увек обраћа и поучава га. Сваки уметник, писац различитих жанрова књижевности има своје перо по коме је препознатљив у свету читалаца. Најчешће и најдоступније штиво које често служи да савладамо брзине и вештине читања јесте белетристика. Она је својим темама и идејама неисцрпна што је чини приступачном свим узрастима.

Белетристика има две сврхе. Прво, то је начин да научимо суштински да читамо. Жеља да сазнамо шта се даље дешава, да желимо да окренемо следећу страницу страницу, потреба да наставимо даље, чак и ако је тешко, јер је неко у невољи и морамо да знамо како ће се све то завршити... то је веома стваран нагон. Такође, читајући приморани смо да научимо нове речи, да размишљамо о новим идејама, да наставимо даље. На тај начин откривамо да је читање само по себи задовољство. Када то научимо, на путу смо да све прочитамо. А читање је кључно. (Gaiman, 2013)

Овом темом бавио се и Богдан Поповић, у свом есеју „О књижевности“, који већ на самом почетку исказује да је његов задатак да прикаже значај и вредност књижевности. Поповић сагледава једну ширу слику књижевности, исказујући индиректно вредности фикције – сматрајући да је човек који чита повучен тамо где писац жели да га води. Дакле, писац за њега ствара посебан свет, свет фикције, који је ту да изграђује човека који је уједно по овом аутору предмет књижевности.

Читање тражи време и постојаност, па се појединац читањем спрема за сва даља учења. „Читање је вештина у човековом служењу њиме, техника у цивилизацији, процес у методици педагошког рада, инструменту науци и истраживању, врлина у култури, предност у историји, комуникација у информатици, информација у политици. Оно је способност разумевања и присвајања, преузимања графолошки уобличених говора, симболима сложених и исказаних мисли, претварање графичких и симболичких обележја и знакова у смислене духовне, језичке исказе и садржаје“. (Nedović i Šehović, 2006)

Задатак учитеља је да обезбеде дубоки утисак књижевног дела, што ће обезбедити јединствен доживљај код сваког детета. Радити на доживљају књижевног дела код ученика значи изражајно читање дела, дечја артикулација доживљаја, анализа дела, а после детаљне анализе требало би још једном прочитати дело, јер ће тек тада доживљај бити још интензивнији и још пунији. Ово је јединствена прилика да се обезбеди осећај задовољства код деце, да се отпутује, разгледа, упознаје ново и непознато, саосећа са јунацима. Развијање висколике, многостране, моралне и естетичке *емѿаиѿије* у људским душама, као једне од најважнијих људских особина. Заиста се кроз књижевност јавља већа осетљивост, симпатично одушевљење за добрим и лепим, *симѿаиѿија* коју управо негује та иста, лепа књижевност.

Предности читања

Многосруке су предности читања. Можемо истаћи само неке од њих:

- Развија се мисаона активност. Читање покреће ум да размишља о различитим областима. У почетку се подразумева да ум обрађује и разуме речи које читамо. Читање подстиче аналитичке способности читаоца, стимулише сећање и подстиче машту. Читање представља неуромишићни процес који успорава когнитивни пад и успорава старење мозга.
- Подстиче комуникацијске вештине. Читање омогућава сусретање и упознавање са новим речима и појмовима којима читалац богати свој речник. Ово директно утиче на побољшање и усмених и писаних комуникацијских вештина.
- Боље упознајемо себе. Читајући појединац долази у ситуацију да размишља о новим стварима које сазнаје на нови начин, да мења своје мишљење, учи о новим културама и догађајима, или открива неке своје таленте за које није раније знао.
- Читаоца чини интелектуално свежим. Што више чита појединац се све више приближава нивоу „начитаност“. Ово обично значи да појединац зна доста ставри о некој теми. То га чини занимљивим саговорником на Рзличите теме. Неки људи могу тврдити да је „незнање блаженство“ али истина је да је „знање моћ“.
- Читање је забавно. Читање је облик забаве који нас може одвести у измишљене светове или прошле тренутке, као и у будућност.
- Читање васпитава. Било да читамо религиозне или секуларне текстове, можемо да научимо разлику између исправног и погрешног и истражимо различите културне перспективе и начине живота.
- Подстиче креативност. Било да читамо о одређеном занату или вештини, речи могу да изазову нове идеје или слике у нашем уму. Читање може да нас подстакне да проналазимо везе између наизглед различитих ствари, што може допринети још креативнијим резултатима и изразима. Презасићеност информацијама довела је до тога да данашњи човек не машта, не радује се истински и не задовољава ситницама које живот значе. Упркос томе, сведочимо најновијим изумима у технологији, које је неко морао осмислити и створити. Кинези који су познати по томе да знају све да направе али не и да осмисле, покушали су да схвате шта је то што натера људе да креирају нове апликације, игрице, телефоне. Када су посетили Америку и фирме као што су Apple, Microsoft и Google, наишли су на људе који имају врло различите животе (социјални статус и сл.) али да је једна ствар потпуно иста код свих, а то је да су ЧИТАЛИ. Читали су лепу књижевност, фикцију, историју. Много су читали књижевност, а посебно су волели научну фантастику. То је и логичан след дешавања – онај који чита о нечему необичном, фантастичном, почиње о томе да размишља и постаје креатор својих идеја.
- Смањује стрес. Читање утиче на опуштање па утиче на читаоца као нека врста медитације.

БИБЛИОТЕКЕ- КАПИЈЕ ЗНАЊА И КУЛТУРЕ

Библиотеке су меморије човечанства и без њих би свака генерација морала да почиње испочетка у прикупљању сазнања, а савремена информациона технологија омогућава интерактивност знања на нов, бржи и комплекснији начин. (Настић, 2018) Не тако давно књиге смо сматрали капијама универзума. Свако ко је желео да прође кроз ту капију морао је прво да оде у библиотеку. (Нови, 2018)

Библиотеке су места где влада слобода. Слобода читања, слобода идеја, слобода комуникације. Она се односи на образовање (што није процес који се завршава оног дана када напустимо школу или факултет), на забаву, на стварање сигурних простора и на приступ информацијама. Библиотеке су заиста капије будућности. Због тога је жалосно да широм света посматрамо локалне власти како искориштавају прилику да затворе библиотеке као лак начин да уштеде новац, а да не схватају да краду из будућности да би платили данас. Затварају капије које би требало да буду отворене. (Gaiman, 2013) Библиотеке су неопходни камен темељац здраве заједнице. Оне пружају људима прилику да траже посао, истражују, трагају за новим идејама и да се изгубе у фантастичним причама, док у исто време пружају начин за окупљање. Библиотека одражава разноликост и карактер, а такође и жеље и очекивања друштвене заједнице. Те жеље и очекивања су обично интензивне. Библиотека је обично једина понуда свеобухватних података потребних појединцима за личне, породичне и пословне информације.

Као капије знања и културе, библиотеке играју фундаменталну улогу у друштву. Темелни у стварању могућности за учење, као и у подршци писмености и образовању, ресурси и услуге које свака библиотека нуди раде на помагању у обликовању нових идеја које су кључне за изградњу креативног и иновативног друштва. Библиотеке такође помажу да се обезбеди аутентична евиденција о знању које су створиле и акумулирале прошле генерације. Ако бисмо постојали у свету без библиотека, било би тешко унапредити истраживање и људско знање, као и сачувати кумулативно светско знање и наслеђе за будуће генерације. (Joson, 2022)

Библиотеке, које чувају векове учења, информација, историје и истине, важни су браниоци у борби против дезинформација. Иако су прошли векови претрпели многе промене, пошто смо били подложни иновацијама, библиотеке настављају да одржавају своју главну сврху да посетиоцима пруже информације које траже и да су сигурни да пружају само истину.

С обзиром да савремено доба одликује убрзан живот где људи углавном свуда журе, поставља се питање да ли неко има времена за читање, за боравак у библиотеци? Каква будућност капије знања и чуваре тих капија, библиотекаре, чека? Библиотекари, који су некада били једни од главних фактора у васпитавању деце, послушкујући њихове жеље, усмеравали су и васпитавали њихов укус. Борећи се да изнова и изнова заинтригирају дечју машту, трудили су се да изаберу литературу која ће приуштити задовољство младим читаоцима, што ће их навести да се увек враћају библиотеци.

О томе колико је библиотека посећена данас, говоре прикупљени подаци о годишњој посећености библиотеке „Доситеј Обрадовић“ и читању дечје литературе:

COBISS Ко оперативни онлајн библиографски системи сервис
COBISS

70803 Народна библиотека “Доситеј Обрадовић”, Нови Пазар 25.3.2023

ПОЗ - ПОСЕТА ЧЛАНОВА

ПОСЕТА ЧЛАНОВА ПО КАТЕГОРИЈИ ЧЛАНА ЗА ТРАНСАКЦИЈЕ (ПО **О з н а к а**
исписа: ПОЗ-СТА-РТ01 **МЕСЕЦИМА**)

Изабрани период: 01.01.2022–31.12.2022

Трансакције упис члана, позајмица ван библиотеке, позајмица у читаоницу, резервација заузете грађе, резервација слободне грађе, продужење рока позајмице, враћање/брисање грађе из евиденције код члана, враћање са задршком, евидентирање губитка грађе, промена података о члану, промена датума истека, почетак циркулације сер. публ ., посета члана ради приступа интернету, резервација за читаоницу, завршетак циркулације сер. публ ., посета неучлањеног корисника, евидентирање плаћања, посета члана у читаоници, активност члана са инвентаром, међубиблиотечка позајмица, Посета нечлана у читаоници, међубиблиотечко враћање, пренос члана у друго одељење, промена броја, посета члана

Одељење: 02 - Дечје одељење Година: 2022

категорија	јан	феб	мар	апр	мај	јун	авг	avg
001	100	848	133	151	84	99	89	118
002	1020	666	572	578	462	412	480	828
003	20	18	32	18	11	7	6	6
004	8	15	13	9	13	9	7	7
005	-	-	1	-	-	2	-	-
006	7	2	8	5	2	4	3	3
011	1	1	-	1	1	5	4	2
012	-	-	1	-	-	1	1	3
014	13	11	17	8	13	4	11	7
017	-	-	-	-	-	-	1	-
018	-	1	-	1	-	-	-	-
020	-	-	-	-	-	-	1	-
099	1	-	1	1	-	-	-	-
126	4	3	1	3	1	-	2	2
Без вредности	-	1	-	-	1	-	-	-
укупно	1174	1566	779	775	588	543	605	976

категорија	сеп	окт	нов	дец	укупно		
001	81	144	56	44	1947		
002	846	1366	777	519	8526		
003	26	4	6	13	167		
004	5	11	21	22	140		
005	1	1	-	-	5		
006	22	16	5	7	84		
011	2	-	-	2	19		
012	-	4	1	-	11		
014	5	7	11	14	121		
017	-	-	-	-	1		
018	-	-	-	-	2		
020	-	-	-	-	1		
099	-	1	4	7	15		
126	1	-	2	3	22		
Без вредности	-	-	-	-	2		
		укупно	989	1554	883	631	11063

COBISS Ко оперативни онлајн библиографски системи сервис
COBISS

70803 Народна библиотека “Доситеј Обрадовић”, Нови Пазар 25.03.2023

Legenda

- 018 – без посла
- 126 - Међупартијске кредитне јединице
- 012 – незапослени
- 002 – ученици основних школа
- 099 – други
- 011 – пензионери
- 017 – почасни чланови
- 020 – постдипломци
- 001 – предшколска деца
- 003 – двешколци
- 004 – студенти (пуно радно време)
- 005 – студенти (ванредни, уз рад)
- 006 - запослени
- 014 – запослени у матичној установи

Из приложених података може се закључити да дечју литературу, која обухвата узраст од предшколског периода до седмог разреда основне школе, највише читају управо основношколци. Ова литература доступна је свим категоријама, као на пример, пензионерима који узимају литературу својим унуцима, студентима којима је дечја литература потребна приликом спремања испита итд.

Када је реч о месечном нивоу посећености, да се приметити да је октобар месец који броји највише посета. То је период када се ђаци, који до тада нису били чланови библиотеке, учлањују и то колективно (одељенски) или самостално. Почетак школске године је и почетак припреме за обраду одређених домаћих лектира, па учитељи и наставници нарочито тада утичу на посету библиотеци. После октобра, јануар и август су месеци који су следећи по броју посећености основаца библиотеци. То је период зимског и летњег распуста, што указује на активан одмор проведен уз одговарајућу књигу, односно припрему за обраду одређене домаће лектире или читање из задовољства.

На годишњем нивоу, дечје одељење библиотеке „Доситеј Обрадовић“ у Новом Пазару посети укупно 11063 читаоца, од којих је 8526 основношколског узраста.

Када је реч о читању литературе за одрасле, подаци су следећи:

COBISS Кооперативни онлајн библиографски системи сервис
COBISS

70803 Народна библиотека “Доситеј Обрадовић”, Нови Пазар 25.03.2023

ПОЗ - ПОСЕТА ЧЛАНОВА

ПОСЕТА ЧЛАНОВА ПО КАТЕГОРИЈИ ЧЛАНА ЗА ТРАНСАКЦИЈЕ (ПО Ознака исписа: ПОЗ-СТА-РТ01 МЕСЕЦИМА)

Изабрана цена: 01.01.2022–31.12.2022

Трансакције упис члана, позајмица ван библиотеке, позајмица у читаоницу, резервација заузете грађе, резервација слободне грађе, продужење рока позајмице, враћање/брисање грађе из евиденције код члана, враћање са задршком, евидентирање губитка грађе, промена података о члану, промена датума истека, почетак циркулације сер. публ., посета члана ради приступа интернету, резервација за читаоницу, завршетак циркулације сер. публ., посета неучлањеног корисника, евидентирање плаћања, посета члана у читаоници, активност члана са инвентаром, међубиблиотечка позајмица, Посета нечлана у читаоници, повратак интерлибранија, пренос члана у друго одељење, промена броја, посета члана

Одељење: 01 - Одељење за одрасле Година: 2022

категорија	јан	феб	мар	апр	мај	јун	јул	авг
001	-	1	-	1	3	2	2	3
002	108	63	84	43	47	33	50	89
003	353	371	489	345	273	287	181	266
004	327	269	377	164	216	236	219	358

005	5	5	1	-	5	2	5	7
006	108	99	122	163	91	83	87	165
007	1	-	-	-	-	-	-	-
008	-	-	-	-	1	-	1	-
010	2	4	2	2	4	3	2	2
011	40	42	59	57	46	38	46	52
012	78	74	80	71	56	74	53	77
014	21	17	21	7	14	18	9	12
018	2	2	1	-	-	1	-	-
019	-	-	-	-	-	-	-	1
020	20	8	4	6	7	14	9	7
099	-	-	-	-	-	-	-	1
126	4	5	5	1	6	4	4	7

Без вредности

укупно	1069	960	1245	860	769	795	668	1047
--------	------	-----	------	-----	-----	-----	-----	------

категорија	сеп	окт	нов	дец	укупно
001	2	2	-	-	16
002	84	72	70	77	820
003	381	382	404	282	4014
004	201	242	218	252	3079
005	6	5	4	5	50
006	104	103	105	116	1346
007	-	-	-	-	1
008	-	-	-	-	2
010	1	1	7	2	32
011	55	49	54	56	594
012	57	48	52	43	763
014	22	20	30	13	204
018	-	-	-	-	6
019	-	-	-	-	1
020	-	-	-	-	75
099	-	-	-	-	1
126	1	-	2	3	22
Без вредности	-	-	-	-	2
Укупно	989	1554	883	631	11063

Легенда

018	-	без посла
010	-	домаћице
126	-	Међупартијске кредитне јединице

012	–	незапослени
002	–	ученици основних школа
099	–	други
011	–	пензионери
019	–	породична чланска карта
020	–	постдипломци
001	–	предшколска деца
008	–	самостални занатлије/предузетници
007	–	либералне професије
003	–	двешколци
004	–	студенти (пуно радно време)
005	–	студенти (ванредни, уз рад)
006	–	запослени
014	–	запослени у матичној установи

ЗАКЉУЧАК

Књижевност је одувек постојала и постоји да служи човеку и бави се његовим унутрашњим гласом, његовим бићем. Читање данас се налази у незавидном положају, зато је битно стварати код деце навику читања и бити окружен књигама. Веома је важно од најранијег периода дете приволети на посете библиотекама и разговора са библиотекарима. Дете које чита, расте у човека који размишља, а човек који размишља постаје креатор и реализатор идеја. Деца и млади који читају долазе у додир са толико дивних предела и светова, људи и догађаја, који обогаћују њихов стварни свет. Књижевност развија код читаоца критички дух, проширује његове видике и изграђује самосталну, стабилну личност која је увек спремна да изнесе своје ставове на свој начин. Читање гради личност спремну на јасну истину, на ново учење, на промишљање о будућности. Задатак нас учитеља је да негујемо читање што више, јер када негујемо читање код деце, негујемо и стрпљење, истрајност, доследност, побољшавамо њихово искуство и припремамо их за сва даља учења.

Literatura

1. Gaiman, N. (2013). Why our future depends on libraries, reading and daydreaming. <https://www.theguardian.com/>, (pristupljeno 22.3.2023)
2. Josen, J. (2022). The Important Role Libraries Play in Building a Creative and Innovative. www.archdaily.com, (pristupljeno 25.4.2023)
3. McMahan, J. (2022). The Culture Of Reading Books In The Modern World: Top 5 Books Worth Reading. | <https://substreammagazine.com/2022/04/the-culture-of-reading-books-in-the-modern-world-top-5-books-worth-reading/> (pristupljeno 25.4.2023)

4. Nastić, O. (2018). Uloga biblioteka i bibliotekara u obrazovanju. <https://www.institut.edu.rs/uloga-biblioteka-bibliotekara-u-obrazovanju>, (pristupljeno 15.3.2023)
5. Nedović, V. и Šehović, S. (2006). Učenje и čitanje u savremnoj kulturi. Beograd: Učiteljski fakultet.
6. Novi, L. (2018). Najvažniji su ljudi, a ne bibliotečke jedinice. <https://www.goethe.de/>(pristupljeno 25.4.2023)
7. Popović, B. (2001). O književnosti. Književna teorija i estetika. Beograd: Zavod za udžbenike.

Hana Hodzić, Master's student
Ajdina Župić, Master's student
Esma Demirović, undergraduate student
Faculty of Teacher Education, Belgrade

THE PHENOMENON OF READING AND ITS ROLE IN MODERN TIMES

Abstract: The main matter of this research is phenomenon of reading, has won totally different sense among the society which is witnessing the biggest achievements in technology. A lot of people used to write about the fact of how much important reading is and how the reading activity influences personality development in total, one of them was Nil Gaiman, which warns about the future of illiterate generations. On the other side position of literate society, the one that fosters active reading is out of the crisis to be unhappy, uneducated, personalities without flat and empathy which most often give themselves to some vices. In this paper the function of literature has been highlighted that represents people need, that forms him and his views on the world. Value and importance of literature has been explained in details by Bogdan Popovic in his essay "About literature", hundred year ago. There we are able to see two different perspectives of literature reading, especially on fiction and here we can realise how ideas even a long years distance have stayed the same. One of the ideas that has been mentioned in this paper is how reading is a key and libraries are gates of future. Role of teachers in the process of learning, development and nurturing the active reading is the key in the process of education. Alongside the family from where everything starts and incentivises, school is also responsible for growing generations of active readers, the ones that will see the future in libraries. At the end of this paper some annual informations about usage of literature for kids and adults are included, actually the informations of how much people are visiting the state library "Dositej Obradovic" in Novi Pazar are included.

Key words: reading, literature, fiction, libraries, class

Раг љримљен: 23. 2. 2023. љог. / Раг љрихваћен: 19. 5. 2023. љог.